

KONINKRIJK BELGIË

ROYAUME DE BELGIQUE

ADVIES 34.609/3

VAN DE AFDELING WETGEVING
VAN DE RAAD VAN STATE

AVIS 34.609/3

DE LA SECTION DE LÉGISLATION
DU CONSEIL D'ÉTAT

De RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, derde kamer, op 19 december 2002 door de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu verzocht hem, binnen een termijn van ten hoogste drie dagen, van advies te dienen over een ontwerp van koninklijk besluit "houdende vaststelling van de wijze waarop de wilsverklaring inzake euthanasie wordt opgesteld, geregistreerd, herbevestigd, herzien of ingetrokken en aan de betrokken artsen wordt meegedeeld", heeft op 24 december 2002 het volgende advies gegeven :

Le CONSEIL D'ÉTAT, section de législation, troisième chambre, saisi par le Ministre de la Protection de la consommation, de la Santé publique et de l'Environnement, le 19 décembre 2002, d'une demande d'avis, dans un délai ne dépassant pas trois jours, sur un projet d'arrêté royal "fixant les modalités suivant lesquelles la déclaration anticipée relative à l'euthanasie est rédigée, enregistrée, reconfirmée, révisée ou retirée et communiquée aux médecins concernés", a donné le 24 décembre 2002 l'avis suivant :

1. Volgens artikel 84, eerste lid, 2°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State moeten in de adviesaanvraag de redenen worden opgegeven tot staving van het spoedeisend karakter ervan.

Te dezen wordt het verzoek om spoedbehandeling gemotiveerd

"door de omstandigheid

- dat de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie in werking treedt ten laatste drie maanden nadat ze in het Belgisch Staatsblad is bekendgemaakt;
- dat voornoemde wet op 22 juni 2002 werd gepubliceerd en deze bijgevolg ten laatste op 23 september 2002 in werking is getreden;
- dat een handelingsbekwame meerderjarige of een ontvoogde minderjarige op dat ogenblik dus over de mogelijkheid moet beschikken zijn wil te kennen te geven dat, voor het geval hij zijn wil niet meer kan uiten, een arts euthanasie toepast onder de voorwaarden vastgesteld in voornoemde wet;
- dat het dan ook dringend geboden is dat de bevolking op de hoogte wordt gebracht van de wijze waarop de wilsverklaring inzake euthanasie wordt opgesteld, geregistreerd, herbevestigd, herzien of ingetrokken en aan de betrokken artsen meegedeeld".

*

* *

2. Gelet op de korte termijn welke hem voor het geven van zijn advies wordt geboden, heeft de Raad van State zich moeten beperken tot het maken van de hiernavolgende opmerkingen.

*

* *

STREKKING VAN HET ONTWERP

3. Volgens artikel 4, § 1, eerste lid, van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie kan elke handelingsbekwame meerderjarige of ontvoogde minderjarige een wilsverklaring opstellen, waarin hij te kennen geeft, voor het geval dat hij zijn wil niet meer kan uiten, dat een arts onder een aantal voorwaarden euthanasie kan toepassen.

.../...

Naar luid van het achtste lid van artikel 4, § 1, bepaalt de Koning hoe de wilsverklaring wordt opgesteld, geregistreerd en herbevestigd of ingetrokken en via de diensten van het Rijksregister aan de betrokken artsen wordt meegedeeld.

Het voor advies voorgelegde ontwerp van koninklijk besluit strekt tot de uitvoering van die laatste bepaling.

Het ontwerp bepaalt dat de wilsverklaring wordt opgesteld volgens een model dat als bijlage bij het ontwerp is gevoegd.

Het bepaalt voorts dat de wilsverklaring kan worden geregistreerd in een aparte databank van het Rijksregister van de natuurlijke personen. Daartoe kan de betrokkene, de opsteller (als de betrokkene de verklaring niet zelf heeft opgesteld) of een getuige de wilsverklaring indienen bij het gemeentebestuur van de hoofdverblijfplaats van de betrokkene.

De bij het Rijksregister geregistreerde gegevens kunnen nadien door alle gemeenten van het Rijk worden geraadpleegd. Elk gemeentebestuur dient de geregistreerde gegevens desgevallend mee te delen aan de arts die euthanasie wenst toe te passen en aan de Federale Controle- en Evaluatiecommissie.

ONDERZOEK VAN DE TEKST

Artikel 1

4. Aangezien het ontwerp slechts één bijlage heeft, dient verwezen te worden naar "het model gevoegd als bijlage" in plaats van naar "het model gevoegd in bijlage 1".

Artikel 4

5. Volgens het vijfde lid vergewist de ambtenaar van de burgerlijke stand zich ervan dat de aangeboden wilsverklaring voldoet aan de vereiste voorwaarden.

Van de ambtenaar van de burgerlijke stand kan moeilijk verwacht worden dat hij zou nagaan of alle vermeldingen waarachtig zijn en of voldaan is aan alle wettelijke voorwaarden. Zo kan hij moeilijk nagaan of de vertrouwenspersonen die worden aangewezen in de verklaring geen behandelende of geraadpleegde artsen zijn, noch leden van het verplegend team, of de getuigen geen materieel belang hebben bij het overlijden van de patiënt, enz. ... Dergelijke voorwaarden kunnen wel later worden gecontroleerd.

De gemachtigde van de regering kan ermee instemmen dat in het ontwerp zou worden gepreciseerd welke voorwaarden en vermeldingen door de ambtenaar van de burgerlijke stand moeten worden gecontroleerd. Een realistische benadering lijkt erin te bestaan om te bepalen dat de ambtenaar de identiteit nagaat van de persoon die de wilsverklaring aanbiedt ⁽¹⁾. Artikel 4, derde lid, van het ontwerp bepaalt overigens dat die laatste persoon zijn identiteit moet bewijzen.

6. Volgens het achtste lid wordt aan de betrokkene een afschrift bezorgd van de bij het Rijksregister geregistreerde gegevens.

Het verdient aanbeveling om te bepalen dat ook een geïllustreerd afschrift van de geregistreerde wilsverklaring zelf aan de betrokkene zou worden bezorgd. Het gaat immers om een eenzijdig opgesteld document dat de betrokkene bij de overheid in bewaring geeft. Het afgeven van een geïllustreerd afschrift kan helpen om latere betwistingen te vermijden, o.m. in verband met de vraag welke versie in bewaring is gegeven.

Artikel 5

7. Volgens het tweede lid moeten de gegevens die zijn geregistreerd bij het Rijksregister van de natuurlijke personen, door het gemeentebestuur worden meegedeeld aan de arts die euthanasie toepast en aan de Federale Controle- en Evaluatiecommissie.

⁽¹⁾ Tijdens de parlementaire behandeling van het ontwerp dat geleid heeft tot de wet van 28 mei 2002 is door de vertegenwoordiger van de Minister van Volksgezondheid in dit verband verklaard dat "de wetgeving inzake orgaandonatie, die bepaalt dat de ambtenaar van de burgerlijke stand zich moet vergewissen van de identiteit van de getuige, model zou kunnen staan. Die werkwijze heeft tot nu toe voldoende geschonken" (verslag namens de commissie, Parl. St., Kamer, 2001-02, nr. 50-1488/9, 258).

Het verdient aanbeveling om te bepalen dat niet enkel die gegevens, maar ook een afschrift van de wilsverklaring zelf worden meegedeeld.

Voorts lijkt het beter om de woorden "de geneesheer die euthanasie toepast" te vervangen door "de arts die overweegt euthanasie toe te passen, overeenkomstig artikel 4, § 2, van de voornoemde wet van 28 mei 2002", en de woorden "de Federale Controle- en Evaluatiecommissie zoals bedoeld in artikel 6 van de wet van 28 mei 2002 betreffende euthanasie" door "de Federale Controle- en Evaluatiecommissie, voor de uitoefening van haar controletaak overeenkomstig artikel 8 van dezelfde wet".

Artikel 6

8. Volledigheidshalve zou aan deze bepaling best worden toegevoegd dat, indien de wilsverklaring in een andere gemeente werd geregistreerd (gemeente van een vroegere verblijfplaats), de naam van deze gemeente moet worden meegedeeld. De gemachtigde van de regering is het hiermee eens.

Artikel 7

9. Het eerste lid houdt niet meer in dan een parafrasering van artikel 4, § 1, zesde lid, van de wet van 28 mei 2002. Dat eerste lid is bovendien onhandig geformuleerd : de betrokkene is niet verplicht een wilsverklaring te bevestigen binnen vijf jaar, de wilsverklaring verliest enkel haar geldigheid na vijf jaar.

Het eerste lid kan zonder bezwaar uit artikel 7 worden weggelaten. De gemachtigde van de regering is het hiermee eens.

Het tweede lid dient dan enigszins anders geredigeerd te worden.

Artikel 8

10. Ook het eerste lid van artikel 8 houdt niet meer in dan een parafrasering van de wet van 28 mei 2002, met name van artikel 4, § 1, zevende lid, ervan.

Ook hier kan dat eerste lid zonder bezwaar weggelaten worden.

1. Conformément à l'article 84, alinéa 1er, 2°, des lois coordonnées sur le Conseil d'Etat, la demande d'avis doit indiquer les motifs qui en justifient le caractère urgent.

En l'occurrence, l'urgence est motivée

"door de omstandigheid

- dat de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie in werking treedt ten laatste drie maanden nadat ze in het Belgisch Staatsblad is bekendgemaakt;
- dat voornoemde wet op 22 juni 2002 werd gepubliceerd en deze bijgevolg ten laatste op 23 september 2002 in werking is getreden;
- dat een handelingsbekwame meerderjarige of een ontvoogde minderjarige op dat ogenblik dus over de mogelijkheid moet beschikken zijn wil te kennen te geven dat, voor het geval hij zijn wil niet meer kan uiten, een arts euthanasie toepast onder de voorwaarden vastgesteld in voornoemde wet;
- dat het dan ook dringend geboden is dat de bevolking op de hoogte wordt gebracht van de wijze waarop de wilsverklaring inzake euthanasie wordt opgesteld, geregistreerd, herbevestigd, herzien of ingetrokken en aan de betrokken artsen meegedeeld".

*

* *

2. Eu égard au bref délai qui lui est imparti pour rendre son avis, le Conseil d'Etat a dû se limiter à formuler les observations suivantes.

*

* *

PORTEE DU PROJET

3. Selon l'article 4, § 1er, alinéa 1er, de la loi du 28 mai 2002 relative à l'euthanasie, tout majeur ou mineur émancipé capable peut, pour le cas où il ne pourrait plus manifester sa volonté, consigner dans une déclaration qu'un médecin peut pratiquer une euthanasie sous certaines conditions.

.../...

Aux termes de l'alinéa 8 de l'article 4, § 1er, le Roi détermine les modalités relatives à la présentation, à la conservation, à la confirmation, au retrait et à la communication de la déclaration aux médecins concernés, via les services du Registre national.

Le projet d'arrêté royal soumis pour avis entend pourvoir à l'exécution de cette dernière disposition.

Le projet dispose que la déclaration anticipée est rédigée selon le modèle joint en annexe.

Il dispose en outre que la déclaration peut être enregistrée dans une banque de données spécifique du Registre national des personnes physiques. A cet effet, la personne concernée, le rédacteur (si l'intéressé n'a pas rédigé lui-même la déclaration) ou un témoin peut présenter la déclaration à l'administration communale de la résidence principale de la personne concernée.

Les données enregistrées au Registre national pourront ensuite être consultées par l'ensemble des communes du Royaume. Le cas échéant, chaque administration communale doit communiquer les données enregistrées au médecin qui souhaite pratiquer l'euthanasie et à la Commission fédérale de contrôle et d'évaluation.

EXAMEN DU TEXTE

Article 1er

4. Dès lors que le projet ne comporte qu'une seule annexe, on fera référence au "modèle joint en annexe" et non au "modèle joint en annexe 1er".

Article 4

5. Selon l'alinéa 5, l'officier de l'état civil s'assure du fait que la déclaration anticipée répond aux conditions posées.

.../...

On ne peut guère attendre de l'officier de l'état civil qu'il contrôle la véracité de toutes les indications et le respect de toutes les conditions légales. Ainsi, il peut difficilement vérifier si les personnes de confiance désignées dans la déclaration ne sont pas le médecin traitant ou le médecin consulté, ni des membres de l'équipe soignante, ou si les témoins n'ont pas d'intérêt matériel au décès du patient, etc. Pareilles conditions pourront toutefois être contrôlées ultérieurement.

Comme en convient le délégué du gouvernement, le projet pourrait préciser quelles conditions et quelles indications doivent être soumises au contrôle de l'officier de l'état civil. Il paraîtrait plus réaliste de prévoir que ce dernier vérifie l'identité de la personne qui présente la déclaration anticipée⁽²⁾. Au demeurant, l'article 4, alinéa 3, du projet dispose que cette dernière personne doit prouver son identité.

6. Selon l'alinéa 8, une copie des données enregistrées au Registre national est remise à la personne concernée.

Il est recommandé de prévoir qu'une copie visée de la déclaration enregistrée proprement dite soit également remise à la personne concernée. Il s'agit en effet d'un document unilatéral que l'intéressé confie à l'autorité. La remise d'une copie visée peut contribuer à éviter des litiges ultérieurs, notamment en ce qui concerne la question de savoir quelle version a été déposée.

Article 5

7. Selon l'alinéa 2, les données enregistrées au Registre national des personnes physiques doivent être communiquées par l'administration communale au médecin qui pratique l'euthanasie et à la Commission fédérale de contrôle et d'évaluation.

⁽²⁾ Lors des travaux préparatoires du projet qui est devenu la loi du 28 mai 2002, le représentant du Ministre de la Santé publique a déclaré à cet égard que "la législation sur la transplantation d'organe, dans laquelle l'officier de l'état civil doit s'assurer de l'identité du témoin, pourrait servir d'exemple. Cette procédure a jusqu'ici toujours très bien fonctionné" (rapport fait au nom de la commission, Doc. parl., Chambre, 2001-02, n° 50-1488/9, 258).

Il est recommandé de disposer qu'outre ces données, il faut également communiquer une copie de la déclaration proprement dite.

Il paraît en outre préférable de remplacer les mots "au médecin qui pratique l'euthanasie" par "au médecin qui envisage d'appliquer l'euthanasie conformément à l'article 4, § 2, de la loi précitée du 28 mai 2002", et les mots "à la Commission fédérale de contrôle et d'évaluation telle que visée à l'article 6 de la loi du 28 mai 2002 relative à l'euthanasie" par "à la Commission fédérale de contrôle et d'évaluation, pour l'exercice de sa mission de contrôle conformément à l'article 8 de la même loi".

Article 6

8. Par souci d'exhaustivité et de l'accord du délégué du gouvernement, il serait préférable d'ajouter à cette disposition que, si la déclaration anticipée a été enregistrée dans une autre commune (commune d'une résidence antérieure), il s'impose d'en mentionner le nom.

Article 7

9. L'alinéa 1er n'est rien de plus qu'une paraphrase de l'article 4, § 1er, alinéa 6, de la loi du 28 mai 2002. En outre, la formulation de cet alinéa 1er n'est pas heureuse : l'intéressé n'est pas obligé de confirmer une déclaration anticipée dans les cinq ans, celle-ci perd uniquement sa validité après cinq ans.

Comme en convient le fonctionnaire délégué, rien ne s'oppose à ce que l'alinéa 1er soit omis de l'article 7.

Dans ce cas, l'alinéa 2 devra être quelque peu remanié.

Article 8

10. L'alinéa 1er de l'article 8 n'est également rien de plus qu'une paraphrase de la loi du 28 mai 2002, à savoir de son article 4, § 1er, alinéa 7.

Ici aussi, rien ne s'oppose à la suppression de cet alinéa 1er.

De kamer was samengesteld uit

La chambre était composée de

de Heren
Messieurs

W. DEROOVER,

eerste voorzitter,
premier président,

D. ALBRECHT,
P. LEMMENS,

staatsraden,
conseillers d'Etat,

Mevrouw
Madame

F. LIEVENS,

griffier,
greffier.

De overeenstemming tussen de Nederlandse en de Franse tekst werd nagezien onder toezicht van de H. P. LEMMENS.

Het verslag werd uitgebracht door de H. J. VAN NIEUWENHOVE, auditeur. De nota van het Coördinatiebureau werd opgesteld door de H. G. DE BLEECKERE, adjunct-referendaris, en toegelicht door Mevr. M.-C. CEULE, eerste referendaris-afdelingshoofd.

La concordance entre la version néerlandaise et la version française a été vérifiée sous le contrôle de M. P. LEMMENS.

Le rapport a été présenté par M. J. VAN NIEUWENHOVE, auditeur. La note du Bureau de coordination a été rédigée par M. G. DE BLEECKERE, référendaire adjoint, et exposée par Mme M.-C. CEULE, premier référendaire chef de section.

DE GRIFFIER - LE GREFFIER,

DE EERSTE VOORZITTER - LE
PREMIER PRÉSIDENT,

F. LIEVENS

W. DEROOVER